

Farkas Emőd

Pohárköszöntő a Berde-serleggel

Főtisztelendő püspök úr, főgondnok úr, tisztelt főtanácsi tagok, kedves testvéreim!¹

Nagy megtiszteltetésnek tekintem főtisztelendő püspök úr felkérését, hogy az idei főtanácsi vacsora alkalmával én mondjam a köszöntőt a híres Berde-serleggel. Pontosan a Berde Mózsa születésének kerek 200. évfordulóján állhatok én is az ebben a szép hagyományban előttem járók, a Berde-serleggel köszöntőt mondók 1900-ban indult hosszú sorába. Jó néhányuk életéről, munkásságáról már szintúgy meg lehet emlékeznünk, mint magáról a serleg névadójáról. Csak néhány nevet említek: báró Petrichevich Horváth Kálmán, egyházunk főgondnoka 1892 és 1925 között, Péterfi Dénes teológiai tanár, a későbbi püspök Józán Miklós vagy Vári Albert teológiai tanár.

Éppen kétszáz éve született tehát a nagy jótevő, akinek nemes adományozását a Berde Mózsa alapítvány hosszas pereskedés utáni 1899-es életbe lépésekor Péterfi Dénes fejedelminek nevezte, akit János Zsigmond fejedelemmel, Zsuki Lászlóval és Augusztinovics Pállal azonos szinten említett, és megjegyezte: „Nemzedékekre fogja jótéteményeit árasztani és a Berde nevet örökíteni.”

Vajon ma, születése után kétszáz, halála után is több mint 120 évvel születet-e még hozzá hasonlóan nagylelkű adománytevő? Vajon a zivatáros XX. század, a Monarchia és benne a régi Magyarország felbomlása és megszűnése, az unitárius közösségünk életét megváltoztató főhatalomváltás, két világháború, több mint negyven év hazug ideológia és pártállam általi kifosztottság, majd az azt követő negyedszázadnyi, napjainkban is tartó rafinált asszimiláció és rabló-

¹ A főgondnoki pohárköszöntő elhangzott a főtanácsi vacsorán, 2015. július 3-án, Kolozsváron.

gazdálkodás után jöhetnek-e még Berde Mózsához és elődeihez mérhető önzetlen támogatók? Képes-e újjászületni az adakozás ilyen szinten művelt kultúrája? Mit mondhat, mit üzenhet a ma emberének Berde Mózes élete?

Szentiványi Gyula 1901-ben így összegezte az adománytevő életútját, jelentőségét: „Berde Mózes élete, szelleme, emlékezete világító és melegítő erővel hat nemcsak az unitárius egyház kebelében, hanem erkölcsi hatalmánál fogva az egész magyar nemzetnek lelkére, szívére nemesítőleg kell hogy hasson, a humanizmus gyakorlásában, a nemzeti művelődés támogatásában, a jellemek fejlődésében.” Vajon 114 évvel később világít-e még az a világoosság, melegít-e még az az erő, nemesítőleg hat-e még ránk az ő példája?

Úgy tűnik, a ma világa szinte mindenben homlokegyenest ellentétes mindazzal, amit Berde Mózsá képviselt. Ő mindenkoron úgy tartotta, hogy még saját magánvagyonra sem az övé: tekintélyes, veritékkel összegyűjtött anyagi javainak ő csak kezelője, az a feladata, hogy a vagyonnak, mely fölött a sors kegyelme folytán rendelkeznie adatott, saját élete megkönnyítésénél magasabb, fennköltebb felhasználási célt találjon.

Ezzel szemben a multinacionális nagytőke világában minden a pénznek van alárendelve, legyen az oktatási rendszer, művészet vagy egészségügy. A gazdasági elit nemcsak, hogy nem érzi kötelességének az emberi közösségek gyarapítását, hanem morális válsága végül pénzügyi és gazdasági válságot idézett elő a világban. A közösség boldogulása ma kevesek számára fontos, sokkal inkább az individualizmus, az egyéni érvényesülés és a haszonszerzés került előtérbe. A kommunista diktatúrának sikerült kisebbségi létbe került nemzeti közösségünket, benne szűkebb, unitárius közösségünket passzivitásba süllyesztenie; az azt követő két és fél évtized során pedig a kezdeti reményeket mára sok tekintetben a kiábrándultság és a fásultság váltotta fel. A Berde Mózsához hasonló elveket valló mecénások egyelőre nem jelentkeznek. Hiszen, mondhatnánk, belőlük még a régi világban sem volt sok. Azonban az egyházunk dolgaiban való világi részvétel és felelősségvállalás kérdésében sem igen jeleskedünk.

Csengjenek fülünkben Ferencz József püspökünk 1898-ban megfogalmazott intő szavai: „Ne higgye senki, hogyha rövid időn belül boldog emlékezetű Berde Mózsánk gazdag hagyományának élvezetébe jutunk, ez minden gondtól felment, s egyházi életünk minden térein csak a kezünket kell kinyújtani, hogy arassunk, s a gyümölcsöket szedegessük. Mert bizony mondom, ha öntevékenységünk megszűnik, ha mi magunk egyházunk és iskoláinkért semmi áldozatot nem tudunk, nem akarunk hozni, szerencsétlenebbek és szegényebbek leszünk hitelődeinknél, sőt még az ő jótéteményeire sem leszünk méltók.”

Berde Mózsza emlékét nem dicső alakjának, nyugodt alapossággal társuló, 1848-as forradalmi lelkületének, bölcsen választott életcélja szívós kitartással történő megvalósításának felidézésével ápoljuk leginkább, bár már az ősről való méltó megemlékezés is megfelelő alkalmat teremthet az elmélyülésre, reflexióra, önnön szerepünk, céljaink megfogalmazására. Az ő emlékét azonban akkor ápoljuk leginkább, ha sikerül a saját boldogulásunkon túlmutató módon, szűkebb és tágabb közösségünk javát szem előtt tartva cselekednünk, mindenki a maga képességei és lehetőségei szerint.

Végezetül hadd idézzem itt Józán Miklós egykori püspökünk versének két szakaszát, a Berde-serleggel elmondott mindmáig egyetlen versbe szedett köszöntőből, amely az 1913. évi Főtanácson hangzott el:

*„Berde Mózsáról szól az ének ...
Dicsőség Isten nagy nevének,
Jókedvibe, hogy nekünk adta őt,
– Az ős ugarban új barázdát szántva,
Arany kalászit gyűjtve garmadába –
A fejedelmi, áldott Jóltevőt.
[...]
Berde Mózsáról szól az ének...
Áldozunk az ő szellemének:
E hősi szellem a mi örökünk.
Ha elfelednénk nyomdokába lépni,
Koszorújába friss virágot tépni, –
Oh, akkor – akkor... oh jaj, jaj nekünk!”*

Mindezen gondolatok jegyében ürítem a Berde-serleget a világiak szerepvállalására unitárius közösségeinkben!